

KÄINA LAHE LINNUD 1993. AASTAL

Allar P a d a r i
Mäe 3-4, Käina, Hiiumaa EE-3213

Käina laht asub Hiiumaa kagukalda ja Kassari saare vahel (vt. joonis 1). Ta on peaaegu kinnine veekogu, olles merega ühendatud ainult kolme teetammis oleva kanali kaudu. Üks neist ühendab Käina lahte Vaemla lahega idapool ning kaks lääneosas Jausa lahega. Käina lahe looduskaitseala asub ligikaudu 10 km² suurusel alal (Mälk & Kallas, 1974). Ta on väga madal. Suvisel ajal ei küüni vesi ka kõige sügavamates kohtades meetrini. Valdav osa lahe põhjast on kaetud sinisavi ja mudaga (Kallas, 1974).

Joonis 1. Käina lahe skeem.

Figure 1. Chart of the Käina Bay.

x - rändrahn; boulder

🗼 - majakas; beacon

▨ - roostik; reed bed.

Käina laht on rikas väikeste laidude ja rahude poolest. Neid on siin üle kahekümne. Mitmest rahust on aga jäänud ainult nimi, kuna nad on rannaga kokku kasvanud. Rannast eraldatud saarekesi loetakse praegu 15. Väga madala veeseisuga (näit. 1993. a. kevadel) on täielikult veega ümbritsetud vaid 5 laidu ja rahu (Vasik-, Rist-, Männak-, Veski- ja Lõunarahu).

Suurim laidudest on **Vareslaid** (pindala u. 30 ha; Mälk & Kallas, 1974). Juba ammu ühendab teda Hiiumaaga lai roostik. Suvel madala veetasemega pääseb sinna kuiva jalaga. Laiu suurt ja lagedat mõne puuga karjamaaniitu ümbritseb roostik. Eriti ulatuslik on see laiü lõunaosas. Oma suuruse kohta on ta aga üsna linnuvaene. Esinevad mõned rannaniitude ja roostiku linnuliigid (vt. tabel 1).

Suuruselt teine on **Vasiklaid e. Kadaklaid** (üle 20 ha; Mälk & Kallas, 1974) Käina lahe lõunaosas. See on ainuke laid, kus kasvab tükike metsa (põhiliselt sanglepad ja kadakad) (Kallas, 1974). Siin kaigub vahelduseks ka puistulindude ilusaid laule. Vee- ja rannikulindude poolest jääb Vasiklaid siiski üsna linnuvaeseks. Põhilisteks pesitsejateks on laiü ida- ja lõunaosas mitmesugused roostikulinnud. Laidu ümbritsevas roostikus pesitseb siinseal ka kümnokk-luiki. Veelindude arvukust on suuresti mõjutanud roolorkull ja merikotkas.

Suuruselt järgmised laiud on **Mustakivi laid, Rist- ja Männaklaid, Nuudirahu** ning kokkukasvanud **Annukare ja Härglaid**. Nende laidude pindala on umbes 2-2,5 ha. Neist kolm (Mustakivi laid, Nuudirahu ning Annukare ja Härglaid) on ümbritsetud tiheda roostikuga ning vaid nende keskosas asuvad roostikuvabad alad mõne kadakaga. Annukarel ja Härglaiul kasvavad ka mõned sookased ja sanglepad. Needki kolm laidu ei ole eriti linnurikkad. Seevastu lindudele ja samuti linnusõbrale palju huvipakkuvamad laiud on Ristlaid ning Männaklaid. Neil laidudel on liikuda palju kergem kuna roostik on kuivem ja ei ole eriti ulatuslik. Mõlemad kujutavad endast pikklikke künkaid. Ristlaid omab veidi laiema rooriba (10-40 m lai) kagus ja kirdes. Männaklail esineb roostikku veelgi vähem. Mõlema laiü künnisel on palju rändrahnne, taimestikust hakkavad silma nõgese ja angervaksa puhmad. Puittaimede osas on rikkam Männaklaid, kus kasvab üsnagi palju sangleppi. Seevastu Ristlail esineb roostikus põõsaid. Peale mõne lepa, kase ja pihlaka kasvab siin veel kibuvitsü ja viirpuid. Need kaks laidu on Käina lahe ühed linnurikkamad. Ristlaidu peavad meelispaigaks kümnokk-luiged ja hallhaned. Männaklail on asunud viimastel aastatel Käina lahe suurim naerukajaka koloonia, samuti pesitseb siin kämnokk-luiki ja hallhanesid. Mõlemat laidu asustavad ka mitmed partlased. Kahjuks on need meelispaigaks veel meri- ja hõbekajakatele. Viimatimainitud lindude saagiks langevad isegi kümnokk-luige munad (vt. tabel 2). Vaid neil laidudel pesitsevad tuttpütid.

Table 1. 1993. aastal Käina lahel pesitsenud linnud (paarides).
Table 1. Breeding birds on Käina Bay in 1993 (pairs).

Liik	Tuttpütt	Kühmnokk-luik	Hallhani	Ristpart	Rääkspart	Sinikael-part	Luitsnokk-part	Punapea-vart	Tuttvart	Sõtkas	Jääkoskel	Merisk	Kiivitaja	Mustsaba-vigle	Punajalg-tilder
Laid															
Annukare, Härglaid		1		4							1	1			1
Idarahu I															
Idarahu II, III		4	2												
Lõunarahu															
Länerahu															
Mustakivi		2				1					1				
Männaklaid	3	3	6			9	7	18				1			
Naaskelrahu		1				1					2				1
Nuudirahu		5	1												
Pakurahu															
Ristlaid	1	28	22			6		1	1	2	1	1			1
Sejarahu															
Vareselaid		2			1	1	1						1	1	
Vasiklaid		1													
Vesikrahu															
Vesikirahu															
Väike-Vesikrahu		5				3	1	5							

Tabel 1, järg.
Table 1, cont.

Liik	Punajalg-tilder	Kalakajakas	Jõgitiir	Randtiir	Jõgi- või randtiir	Põldiöke	Sookur	Lambahänilane	Linavästrik	Körja-roolind	Tiigi-roolind	Rästas-roolind	Roohabekas	Rootsiitsitaja
Rannaäär														
Seija kraav - Viithansu mäkk	4	1		1	1	1				3	1			
Viithansu mäkk - Aandi nina		1	1	3	2	3			1	2	3	1		1
Aandi nina	4	1			2	2	1							
Aandi nina - Putkaste rand	2				2	2								
Putkaste rand	1				6	2								
Putkaste rand - Laisma sild				2		1				2	3	1	1	5
Laisma sild - Lepana ots	1	1								2	1			
Lepana ots - Lammasmäkk							1			1	3			
Lammasmäkk - Vasiknina										3	3			2
Vasiknina - Pöllurahu		1								1	1			1
Pöllurahu - Orjaku II sild	1					1				3	3			
Orjaku II sild - Orjaku I sild										1				1
Orjaku I sild - Nasva künnis								1		2	1	1		2
Nasva künnis								1		3	1			1
Nasva künnis - Seija kraav										1	1			1

Joonistanud UKU PAAL.

Ülejäänud laiukesed ja rahud on välimuselt üsnagi sarnased. Kõik need on kaetud ja ümbritsetud vähem või rohkem tiheda roostikuga, vaid keskel on mõningane rohuala. Kõige vähema roostikuga ja erinevaim neist on **Veskirahu**, mis paistab silma lindude arvukuselt. Veskirahule asusid 1992. a. väikese vaheaja järel taas pesitsema naerukajakad. Järgmiseks aastaks oli paaride arv tõusnud 50-lt juba 300 paarile.

Üsna linnuaesed on **Seljarahu**, **Väike-Vesikirahu**,

Vesikirahu, **Läänerahu**, **Naaskelrahu** ja **Idarahud**.

Käina lahe rand on umbes 20 km pikk (Kallas, 1974). Parema ülevaate saamiseks võib selle jagada lõikudeks. Alustades ringi ümber lahe Selja kraavi juurest ja päripäeva, oleks esimeseks rannalõiguks rand Selja kraavist Viithansu mäkin. See ala on lai, madal, talvel vee all olev rannakarjamaa, mille ääres kasvab kohati kitsas pillirooriba. Sellel lõigul armastavad pesitseda mitmed rannikulinnud nagu kiivitaja, punajalg-tilder, suurkoovitaja, põldlõoke. Siin võib kohata ka liivatülle, balti ristasid ja naaskelnokki. Rändel peatub siin palju sookurgi, hanelisi ja partlasi.

Laia rooriba tõttu kalda ääres erineb eelmisest lõigust järgmine - Viithansu mäkest Aandi ninani. See lõik on linnuaesem rannikulindude poolest, roostikus esineb rohkesti roolinde.

Huvitav paik Käina lahe ääres on Aandi nina, mis kujutab endast lahte tungivat poolsaart. Siin kasvavate mõnede kadakate ja rannaniidutaimedega on Aandi nina üsna linnurikas. Ülekaalukamalt esineb Aandi ninal küll rannikulinde, kuid siin pesitseb ka roolinde, partlasi ning kajakalisi.

Järgmine rannalõik kuni Putkaste rannani on niiske rannakarjamaa, mis on eraldatud lahest laia rooribaga. Siin kohtame eelkõige kurvitsalisi, märkimist väärub mustsaba-vigle rohkus.

Edasi tuleb lühike aga linnurikas roostikuvaba Putkaste rand. See on meelispaik kurvitsalistele ja tiirudele. Eriti linnurohke on see paik rännete ajal.

Putkaste rannast Laisma sillani (Kassari saareni) eraldab randa veest ulatuslik roostik. Paik sobib eelkõige roostikulindudele.

Ülejäänud, linnuvaesemad rannikulõigud (kokku üle 10 km) on kitsad ja lagedad rannikuniidud, veepiiril kitsama või laiema roostikuribaga.

Antud ülevaates kasutatavad andmed pesitsevate lindude arvukuse kohta on kogutud 22. ja 23. mail 1993. aastal. Igas paigas jõuti käia vaid kord. Muret tekitav on meri- ja hõbekajakate poolt rüüstatud luigepesade arv. Kahjuks pole autoril õnnestunud hiljem teist korda Käina lahte külastada ning hinnata ülejäänud munade saatust.

Kirjandus: KALLAS J. Käina linnuriik. - Eesti Loodus 1974, 11, 675-681. -- MÄLK A., KALLAS J. Nesting bird in Käina Bay. Estonian Wetlands and their life. Tln., Valgus, 1974, 96-118.

Tabel 2. Andmeid 22.05.-23.05.1993 Käina lahel leitud kümnokk-luige kurnade kohta.

Table 2. Found clutches of Mute Swan on Käina Bay on 22.05.-23.05.1993.

Laid / Islet	H.S. ¹	Kurna suurus / Clutch size						
		1	2	3	4	5	6	7
Annukare	n. ?				1		1	
Lõunarahu	k. t.			1 1	1 1			
Mustakivi	a.k.			1				
Männaklaid	n. a.k. t. ?			1			1	
Pakurahu	?			2	1	1		
Ristlaid	n. a.k k. t. ?		1	1		1		
				3	2	4	5	1
		1	1	2	1			
			2	7	6	3	1	
Vasiklaid	?		1					
Veskirahu	v. k. ?			1		1	1	1
					1			

Lühendid / Abbreviations

H.S. - haudestaadium
incubation stage

v. - värske
fresh

n. - nõrgalt
slightly

a.k. - alla keskmise
below middle

k. - keskmiselt
middle

t. - tugevalt
hardily

? - H.S. teadmata
H.S. unknown

Birds of the Käina Bay in 1993

Käina Bay is situated between the south-western coast of Hiiumaa and Kassari Island. The bay is almost a closed body of water, being connected to the sea only through three canals in the road embankment. During the summer the water level does not exceed one metre even in the deepest place. The bay is rich in small islets and shelves, the number of which exceeds 20. The data concerning the number of nesting birds used in the present survey has been collected on May 22 and 23, 1993.